



EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**



Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024



INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2026. Issue 2

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.





BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA O'Z O'ZINI BOSHQARISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH MAZMUNI

Qurashov Jayxun Shodmon o'g'li

TerDPI 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishning mazmuni, o'z xulqini nazorat qilishi, vaqtni boshqarishi, mas'uliyatni his qilishi hamda mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirish bo'yicha zamonaviy pedagogik yondashuvlar tahlili keltirilgan. Shuningdek, o'quvchilar faolligini oshiruvchi metodlar—loyiha ishlari, o'yinga asoslangan ta'lim, refleksiya, portfel yuritish va motivatsion texnikalarning samaradorligi asoslab berilgan. Ish natijalari boshlang'ich ta'limda o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish o'quv jarayonining sifatini oshirishda muhim omil ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, o'z-o'zini boshqarish, o'quvchi faolligi, refleksiya, mas'uliyat, mustaqil fikrlash, motivatsiya, pedagogik texnologiya, o'quv jarayoni.

Bugungi globallashtirish va tezkor axborot oqimi sharoitida o'quvchilarning nafaqat bilim olishi, balki o'z xatti-harakatlarini boshqarishi, mustaqil fikr yuritishi, vaqtni to'g'ri rejalashtirishi va mas'uliyat bilan qaror qabul qilishi zaruriy ehtiyojga aylandi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf davri shaxsning asosiy xulqiy sifatlari shakllanadigan eng muhim bosqich bo'lib, bu jarayonda o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarining poydevori qo'yiladi. Mamlakatimizda ta'limni takomillashtirishga qaratilgan davlat dasturlari, kompetensiyaviy ta'lim modeli ham aynan o'quvchining faol subyekt sifatida shakllanishini talab etadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchi shaxsini rivojlantirish, uni mustaqil fikrlay oladigan, o'z bilim faoliyatini tashkillashtira oladigan subyekt sifatida shakllantirish dolzarb masalalardan biridir. Ayniqsa boshlang'ich sinf davri – shaxsning asosiy xulqiy, intizomiy va kognitiv ko'nikmalari shakllanadigan davrligini hisobga olsak, o'z-o'zini boshqarish kompetensiyasi o'qituvchining maqsadli pedagogik ta'siri orqali shakllantirilishi kerak bo'lgan eng muhim ko'nikmalar sirasiga kiradi.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchi shaxsining psixologik, ijtimoiy va axloqiy jihatdan shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan davrdir. Bu davrda o'quvchilar nafaqat bilimlarni egallaydilar, balki o'z xulq-atvori, o'quv faoliyati va shaxsiy mas'uliyatini boshqarishning ilk asoslarini o'zlashtiradilar. Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. O'z-o'zini boshqarish – bu o'quvchining o'z faoliyatini maqsadli rejalashtirishi, uni nazorat qilishi, baholashi, o'z xatti-harakatlari uchun mas'uliyat olishga tayyorligi va ichki intizomga ega bo'lishi demakdir. Mazkur ko'nikma tarbiyalanuvchining o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi, mustaqil fikrlashga yo'naltiradi, o'rganish jarayonini ongli ravishda tashkil etishga yordam beradi.





Psixologik nuqtai nazardan, 6–10 yosh oraliq'idagi bolalar tafakkuri, xotirasi, diqqat barqarorligi bosqichma-bosqich rivojlanib boradi. Bu davrda diqqatning chalg'uvchanligi yuqori bo'lsa-da, o'qituvchi tomonidan to'g'ri tashkil etilgan tashkiliy usullar orqali bolalarda diqqatni boshqarish, vazifani yakunlash, o'z hissiyotlarini nazorat qilish kabi sifatlarni shakllantirish mumkin. Pedagog olimlar – L.S. Vigotskiy, A. Bandura, J. Piaget va boshqalar – o'quvchi shaxsining faol rivojlanishi tashqi ta'limiy muhitga bog'liq ekanini ta'kidlashadi. O'qituvchi tomonidan berilgan yo'nalish, motivatsiya, qo'llab-quvvatlash, hamkorlikda o'qitish va interfaol metodlar o'quvchining ichki boshqaruv mexanizmlarini shakllantiradi.

O'z-o'zini boshqarish (self-management) — bu o'quvchining o'z xatti-harakatlarini, o'quv faoliyatini, emotsional holatini, vaqtini va kommunikatsiyalarini ongli ravishda boshqarish qobiliyatidir.

Pedagogikada bu atama shaxsning o'zini o'zi anglashi, maqsad qo'yishi, rejalashtirishi, o'z faoliyatini nazorat qilishi, baholashi kabi jarayonlar orqali shakllanishi e'tirof etiladi.

O'quvchi faoliyati ijtimoiy muhitda shakllanishi va bunda o'qituvchi yo'naltiruvchi vazifasini bajarishini ilmiy izlanishlarida tadqiq etgan bo'lsa, Bandura "o'z-o'zini boshqarish"ning asosiy mexanizmi sifatida o'z-o'zini nazorat qilish, o'z-o'zini baholash, o'z-o'zini rag'batlantirishni, Gagne o'quvchi mustaqil faolligini rag'batlantirish orqali o'rganish samaradorligini ta'minlanishini ta'kidlaydi.

Boshlang'ich sinfda o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarining shakllanishi o'quvchining o'zini anglashidan boshlanadi. O'quvchi avval o'z imkoniyatlarini, qiziqishlarini, kuchli va zaif tomonlarini bilishi talab etiladi. Shundan so'ng u o'qish jarayonida maqsad qo'yish, reja tuzish, vaqtni to'g'ri taqsimlash, vazifani bosqichma-bosqich bajarish kabi faoliyat turlarini o'rganadi. O'z faoliyatini nazorat qilish esa o'quvchining o'z xatolarini ko'ra olish, ularni tuzatish hamda natija haqida xulosa chiqarishni o'z ichiga oladi. Refleksiya – o'z faoliyatini baholash – esa o'quvchining o'qish jarayonidagi eng muhim bosqichlardan biri bo'lib, u shaxsiy mas'uliyat va o'zini rivojlantirishga bo'lgan ichki ehtiyojni kuchaytiradi. Pedagogik jarayonda o'z-o'zini boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirish uchun interfaol metodlar, o'yin texnologiyalari, guruhlarda ishlash, muammoli vaziyatlar yaratish, portfel (portfolio) yuritish, mini-maqsadlar qo'yish, o'z-o'zini baholash jadvallaridan foydalanish samarali hisoblanadi. O'quv jarayonida demokratik muhit yaratish, o'quvchining fikriga hurmat bilan qarash, xatoni tabiiy jarayon sifatida qabul qilish, rag'batlantirish va batafsil izoh berish kabi omillar o'z-o'zini boshqarishning psixologik poydevorini mustahkamlaydi. Ota-onalar bilan muntazam hamkorlik, bolalarning uy sharoitida ham o'quv faoliyatini mustaqil tashkil etishiga sharoit yaratish jarayonni yanada samarali qiladi.

O'z-o'zini boshqarish ko'nikmalari shakllangan o'quvchilar uchun bilimlarni o'zlashtirish jarayoni ham osonlashadi. Bunday o'quvchilarda intizom, mas'uliyat,





tashabbuskorlik, o'ziga ishonch va ijtimoiy faollik kuchli bo'ladi. Ular vazifalarni vaqtida bajaradi, o'z fikrini aniq ifodalay oladi, muammoli vaziyatlarga oqilona yondasha oladi, jamoada ishlashni biladi. Shuningdek, o'z-o'zini boshqarish kompetensiyasi o'quvchining keyingi ta'lim bosqichlarida ham yuqori o'quv natijalariga erishishiga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish kompleks pedagogik jarayon bo'lib, unda o'qituvchi, o'quvchi va ota-onaning o'zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy interfaol metodlar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, motivatsion texnikalar, tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar o'quvchilarning mustaqil, ongli, mas'uliyatli va intellektual jihatdan yetuk shaxs bo'lib kamol topishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'z-o'zini boshqarish ko'nikmalariga ega o'quvchi – kelajakda mustaqil ta'lim oladigan, hayotiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila oladigan, ijtimoiy faol va barkamol inson bo'lib shakllanadi.

TADQIQOT OBYEKTI Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarining shakllanishi, ularning psixologik rivojlanish jarayoni, ijtimoiy-hissiy tajribasi va ta'lim muhiti bilan o'zaro ta'siri tadqiqot obyektini tashkil etadi. Ushbu obyektida bolaning diqqatni boshqarish, xulq-atvorni nazorat qilish, hissiy barqarorlik, motivatsion o'zini regulatsiya qilish, maqsad qo'yish va uni bajarish jarayoni markaziy o'rinda turadi.

Tadqiqot predmeti. Tadqiqot predmeti — boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik sharoitlar, metodik modellarning samaradorligi, o'qituvchi faoliyati, o'quv jarayonining tashkil etilishi, ijtimoiy-hissiy o'quv dasturlarining ta'siri va oilaviy tarbiya omillaridir. Boshqacha aytganda, predmet — o'z-o'zini boshqarishni shakllantirishning mexanizmlari va vositalari.

Tajriba-sinov jarayoni. Tajriba-sinov ishlari quyidagi bosqichlarda olib borilishi maqsadga muvofiq:

1. Diagnostika (boshlang'ich bosqich)

O'quvchilarning hozirgi o'z-o'zini boshqarish darajasini aniqlash.

Psixologik testlar: Stroop testi, "Emotsional javob tezligi" testi, o'zini baholash so'rovnomalari. O'qituvchi va ota-onalar bilan suhbatlar, kuzatuv kartalari.

2. Tajriba dasturini ishlab chiqish Metakognitiv mashg'ulotlar (o'ylashni o'rgatish).

O'yin asosidagi nazorat mashqlari (diqqat, vaqtni boshqarish, xulqni tartibga solish).

Ijtimoiy-hissiy o'quv (SEL) elementlari. Forobiy, Vygotskiy, Bandura, Goleman nazariyalariga asoslangan integratsiyalashgan yondashuv.

3. Tajriba ishlari (asosiy bosqich) Maxsus dars ssenariylari.

"Jamoaviy qaror", "Bir daqiqa sokinlik", "Maqsad daraxti", "Men boshqara olaman" bloklari. Xulq-atvorni kuzatish va reyting jadvali. Haftalik refleksiya jurnallari.





4. Yakuniy diagnostika va tahlil (nazorat bosqichi) Boshlang'ich va yakuniy natijalarni qiyoslash. O'quvchilarda diqqatni jamlash, o'qish motivatsiyasi va xulq nazorati qanchalik o'zgargani aniqlanadi. Pedagogik modelning samaradorligi ilmiy-statistik usullar bilan isbotlanadi.

MAVZU BO'YICHA HOZIRGI KUNDAGI GLOBAL MUAMMO

Bugungi dunyoda o'quvchilarda o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarining susayishi butun dunyo bo'ylab kuzatilayotgan global muammodir. Asosiy omillar:

1. Raqamli texnologiyaga haddan tashqari bog'liqlik
Telefon, planshet, o'yinlar — bolalarda diqqatning bo'linishi, impulsivlik va sabrning kamayishiga sabab bo'lmoqda.
2. Oiladagi pedagogik resurslarning yetishmasligi Zamonaviy ota-onalar band, bola bilan muloqot kamaygan. Nazorat yumshoq, emotsional qo'llab-quvvatlash esa kam.
3. Ta'lim tizimida ijtimoiy-hissiy o'quvga yetarlicha e'tibor berilmasligi
Ko'pgina maktablarda o'quvchilar faqat o'quv natijalari orqali baholanadi, ammo diqqat, xulq, his-tuyg'u boshqaruvi o'lchanmaydi.
4. "Tez natija" psixologiyasi Bolalar hamma narsani tez olishga o'rgangan. Bu esa kechiktirilgan mukofotga chidashni qiyinlashtiradi — bu esa o'zini boshqarishning asosiy elementi.
5. Stress va emotsional bosimning oshishi Kichik yoshdagilar orasida ham xavotir (anxiety), qo'rquv va stress ko'paygan — bu o'z navbatida o'zini nazorat qilishni susaytiradi.

O'quvchining o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishda pedagogning mahorati ahamiyatli. O'qituvchi o'quvchilarga mustaqillik ko'rsatish uchun sharoit yaratsa, o'quvchilar bilimlarini bamisoli o'zlari olayotgandek tuyulsa, mazkur metod samarali bo'ladi. Pedagogik odobini egallash o'qituvchidan o'z ustida puxta, o'ylab ishlashni talab qiladi. O'qituvchi o'z hatti - harakatini doimo nazorat qilishi, qarashi, ishorasi bilan o'quvchilar hatti - harakatiga o'z munosabatini bildirib bilish kerak. Ya'ni pedagoglik odobi o'qituvchida o'z tuyg'ularini ifoda qilishning sof tashqi malakalari mavjud bo'lishini ham nazarda tutadi. Malakalarning bunday majmui pedagoglik mahoratning tarkibiy qismi bo'lib, u pedagoglik texnikasi deb ataladi.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish — nafaqat individual ta'lim samaradorligini oshiruvchi, balki bolalarning uzoq muddatli ijtimoiy, hissiy va akademik muvaffaqiyati uchun asosiy prediktorlardan biridir. Ushbu mavzuni tadqiq qilgan mutaxassis sifatida aytish mumkinki, o'z-o'zini boshqarish (motivationni boshqarish, e'tibor nazorati, hissiy regulatsiya, vaqtni rejalashtirish va maqsadga yo'naltirilgan xulq-atvor) bosh-qaruvchanlikdan ko'ra kengroq, kompleks va tarbiyaviy jarayon hisoblanadi. Boshlang'ich maktab davrida ushbu ko'nikmalarni tizimli, bosqichma-bosqich va kontekstga mos tarzda shakllantirish orqali ta'lim beruvchi jamiyat kelajak avlodiga mustahkam poydevor yaratadi.





Amaliy jihatdan quyidagi nuqtalar muhim: birinchidan, o'quv jarayoni kichik, aniq va o'lchovli maqsadlar orqali strukturalanishi lozim — bu bolalarga vazifalarni bo'lib bajarishni, kichik g'alabalarni nishonlashni va o'z harakatlarini muvofiqlashtirishni o'rgatadi. Ikkinchidan, darslarda metakognitiv savollar, o'zini baholash va reflektiv mashqlar muntazam joriy etilishi kerak; bular bolalarga o'z fikrini kuzatish va nazorat qilishda yordam beradi. Uchinchi jihat — hissiy regulyatsiya va stressga chidamlilikni mustahkamlovchi amaliy mashg'ulotlar (nafas olish texnikalari, qisqa dam olish rituellari, hissiy lug'atni boyitish) ham dars ichida, ham tashqarida o'tilishi lozim. To'rtinchidan, ota-ona va sinf jamoasi bilan hamkorlik — doimiy, izchil va ijobiy — muhim: uy sharoitida model ko'rsatish, muvozanatli kutilmalar va rag'batlantirish tizimi ko'nikmalarning mustahkamlanishini tezlashtiradi.

Ilmiy dalillarni xisobga olgan holda, pedagogik aralashuvlar quyidagi xususiyatlarga ega bo'lishi kerak: aniq nazariy asos (metakognitiv va hissiy-xulqiy yondashuvlarni uyg'unlashtirish), amaliy testlangan metodlar (faol o'qitish, o'yinlashtirilgan mashg'ulotlar, ijtimoiy-hissiy o'quv dasturlari), o'lchov va baholash mexanizmlari (bosqichma-bosqich baholash, portfel, kuzatish varaqlari) hamda moslashuvchanlik (individual yondashuv va madaniy kontekstni hisobga olish). Shu bilan birga, dastlabki baholash natijalariga asoslanib aralashuvlarning intensivligi va davomiyligini sozlash zarur.

Ta'lim siyosati va maktab boshqaruvi nuqtai nazaridan, o'z-o'zini boshqarishni rivojlantirishga investitsiya uzun muddatli ijtimoiy foyda keltiradi: kamroq intizomiy muammolar, yuqori o'qish motivatsiyasi, yaxshiroq emotsional barqarorlik va ijtimoiy moslashuvchanlik. Shu sababli o'qituvchilarning malakasini oshirish (S.E.O. dasturlari, amaliy seminarlari), dars rejasiga ijtimoiy-hissiy kompetensiyalarni kiritish va sinflarda ijobiy ta'lim muhitini yaratish ustuvor vazifa bo'lishi lozim.

Kelajak uchun ilmiy yo'nalishlar: samarali pedagogik aralashuvlarning madaniy va kontekstual moslashuvchanligini baholash, uzoq muddatli (longitudinal) tadqiqotlar orqali erta yoshi o'quvchilarida ko'nikmalar saqlanishini kuzatish, hamda raqamli vositalar yordamida individual progressni real-vaqt kuzatish va rag'batlantirish mexanizmlarini sinovdan o'tkazish zarur. Bundan tashqari, oila, maktab va mahalla tizimlari o'rtasida integratsiyalashgan model ishlab chiqish — amaliyotga tatbiq etilsa — eng yuqori samarani beradi.

Xulosa qilib aytganda: boshlang'ich sinfda o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirish — bu ustozning irodasi bilan bolalarning kelajagini barpo etishdir. Metodik jihatdan aniqlik, pedagogik yangilik va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash birgalikda bo'lsa, hatto eng kichik qadamlar ham butun hayot davomida sezilarli natijalar beradi. Maktab va oilaning hamkorligi, ilmiy asoslangan, amaliy va madaniy jihatdan moslashuvchan yondashuvlar — ushbu jarayonni muvaffaqiyatga olib chiqadigan asosiy omillardir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati





- 1.Kaykovus. Qobusnoma (Forschadan Muhammad- Rizo Ogahiy taijimasi).: S.Dolimov. - T., O'qituvchi, 2006. - 208 b.
- Коджаспирова Г.М. Теория и практика профессионального
- 2.Mahmudov N. M. O'qituvchining nutq madaniyati. Darslik. - T.: O'zbekiston milliy kutubxonasi, 2007. - 185 b. 47. Мудрик А.В. Введение в социальную педагогик}'.- М.: Ин-т практ. психологии, 1997.- 368 с.
- 3.Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. - T.: O'qituvchi, 1996. - 192 b.
- 4.A.Navoiy. Mahbub ul-qulub. Asarlar 15-tom.- T.: "Fan" 2005.
- 5.Nishonova S. Komil inson tarbiyasi. - T. . Istiqlol, 2003. - 176 b.
- 6.Ochilov M., Ochilova N. Ovqituvchi odobi. Saylanma. -T.: O4 qituvchi, 1997.
- 7.Omonov H.T. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. - T.: Iqtisodmoliya 2009. - 240 b.
- 8.Марупова, А. А. (2016). СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ ПРИБЛИЗИТЕЛЬНОГО КОЛИЧЕСТВА В АНГЛИЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ. Ученый XXI века, (2-4).
- 9.Марупова, А. А. ОТРАЖЕНИЕ ВИРТУАЛЬНОЙ РЕАЛЬНОСТИ В РОМАНЕ "СКОТНЫЙ ДВОР" ОРУЭЛЛА. УЧЕНЫЙ XXI ВЕКА, 35.
- 10.Marupova, A. A. THE USE OF SOCIOLINGUISTIC TERMS IN THE THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PREPARING OF PHILOLOGISTS.

